

Faunaschade ganzen 2011

Inventarisatie van schade en extra kosten op een aantal
akkerbouwbedrijven met ganzenvraat in granen en graszaad

Marian Vlaswinkel, Kees van Wijk en Wout Uijthoven

© 2012 Wageningen, Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Praktijkonderzoek Plant & Omgeving.

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V. is niet aansprakelijk voor eventuele schadelijke gevolgen die kunnen ontstaan bij gebruik van gegevens uit deze uitgave.

PPO Publicatienr.

Dit project is uitgevoerd in opdracht van Productschap Akkerbouw

Projectnummer: 3250133200

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V.

AGV

Adres : Edelhertweg 1, Lelystad
: Postbus 430, 8200 AK Lelystad

Tel. : 0320 - 29 11 11

Fax : 0320 - 23 04 79

E-mail : info.ppo@wur.nl

Internet : www.ppo.wur.nl

Inhoud

pg

SAMENVATTING.....	4
1 INLEIDING	6
2 ZEEUWS VLAANDEREN	7
2.1 De Regt	7
2.2 Verdurmen	11
3 GRONINGEN	17
3.1 Johannes Kerkhovenpolder	17
3.2 Onnes	22
4 SCHADE-UITKERING FAUNAFONDS.....	27
5 PILOT VERJAGING GANZEN MET BORDER COLLIES	31
6 NIEUWE NATUURWET EN LANDELIJKE VISIE GANZEN-8	32
6.1 Nieuwe natuurwet	32
6.2 Landelijke visie Ganzen-8.....	33
7 GANSVEILIG SCHIPHOL: GANZEN EN GRAAN	34
8 ENKELE MAATREGELEN VOOR BEPERKEN GANZENSCHADE	36
8.1 Laserpen.....	36
8.2 Bewegende draad.....	36
8.3 Ultrasoon geluid	36
8.4 Goed zichtbare linten	37
8.5 Inrichting gebied	37
8.6 Verjagen	37
8.7 Gebiedsvershraling.....	37
8.8 Reproductie verminderen.....	37
8.9 Vergroten van sterfte door afschot.....	38
8.10 Vangen.....	38
8.11 Predatie	38
8.12 Combinatie van methoden.....	38
9 DISCUSSIE	39
10 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.....	41
LITERATUUR EN ANDERE BRONNEN	42

Samenvatting

Het aantal ganzen dat in Nederland verblijft neemt sterk toe. Het gaat zowel om overwinterende ganzen als ganzen die overzomereren en hier broeden. Het beleid maakt onderscheid tussen deze twee categorieën. Met overzomerende ganzen worden die ganzen bedoeld die gedurende de zomermaanden (april-september) in Nederland verblijven en in wilde staat tot broeden komen. Ook de rond deze broedende populaties gevormde groepen niet-broedvogels behoren tot deze groep. Qua beheersingsproblematiek is dit onderscheid minder relevant geworden, omdat een toenemend aantal ganzen zowel in de winter als in de zomer in Nederland verblijft. Voor een aantal soorten neemt Nederland een belangrijke positie in en is in internationaal verband verplichtingen aangegaan om zorg te dragen voor een duurzaam voortbestaan ervan.

In 2010 en 2011 zijn in dit project op 6 praktijkbedrijven in totaal 15 praktijkpercelen gevolgd op schade door ganzen en de extra kosten voor verjaging. Het doel was de financiële gevolgen van ganzenschade voor granen en graszaad door een praktijkinventarisatie beter te onderbouwen. Het ging in eerste instantie om schade door overzomerende ganzen. Er zijn diverse waarnemingen gedaan en bij meerdere percelen is bij de oogst de opbrengst bepaald. Verder zijn de maatregelen geïnventariseerd die genomen zijn om de schade te beperken.

De invloed van ganzenvraat op de opbrengst is niet altijd even duidelijk. Het tijdstip van begrazing, begrazingsintensiteit en het weer hebben een belangrijke invloed op het herstelvermogen van de tarweplanten en de uiteindelijke impact van de ganzenvraat op de opbrengst. Van de 15 percelen wintertarwe, trad in 9 percelen ook daadwerkelijk schade door overzomerende ganzen op. Het bleek dat er op enkele percelen een groot opbrengstverlies aan *graan* ontstond door vraatschade. Dit verschil kan wel oplopen tot 40-50%. Andere percelen met zichtbare schade, gaven weinig opbrengstreductie. De periode waarin schade optreedt is hierbij erg belangrijk. Ook zat er een groot verschil in de *stro-opbrengsten*. Stro is voor veel bedrijven ook een belangrijke bron van inkomsten. Het verschil in opbrengstverlies van het stro kan wel oplopen tot 30-50%. De kosten voor het *verjagen van de ganzen* bleken uiteen te lopen van € 1000 tot € 7780. Op basis varieerde dat van € 16,50 tot € 215. Vooral de tijd die men bezig is met het verjagen ligt vele malen hoger dan vaak wordt ingeschat. Deze kosten worden door het Faunafonds niet vergoed, maar als een inspanningsverplichting gezien, alvorens voor eventuele vergoeding van opbrengstverlies in aanmerking te komen. Ook is de ganzenschade op *graszaad na de oogst* gevolgd. Dit bleek eerdere jaren een fors probleem maar in de inventarisatiejaren trad geen ganzenschade op. Er wordt steeds meer schade uitgekeerd aan overzomerende ganzen en dan vooral in zomergraan. De meeste schade wordt veroorzaakt door de grauwe gans. Vaak is het lastig te achterhalen wanneer iets structureuschade is en wanneer ganzenschade.

De toenemende aantallen ganzen zorgen ook voor maatschappelijke schade, aanvankelijk vooral in landbouwgebieden, maar er komen steeds meer signalen dat – mede – door ganzen ook in natuurgebieden ongewenste ontwikkelingen optreden. Om die schade te beperken worden verjaagactiviteiten uitgevoerd waarbij tegelijkertijd foerageermogelijkheden worden aangeboden. Als uiterste maatregel zouden – als het beleid daarvoor de mogelijkheden biedt – ook maatregelen voor aantal regulering kunnen worden uitgevoerd. Momenteel wordt veel aandacht gegeven aan maatregelen die ganzen weghouden van schadegevoelige percelen. Deze maatregelen zijn verplicht om voor een schadecompensatie in aanmerking te komen.

Verjagen kan effectief zijn, maar alleen als dit zeer frequent, consequent en planmatig gebeurt, waarbij 'afstraffing' bij niet-gewenst verblijf aan de orde is. Het inzetten van verjaagmethoden zonder die laatste prikkel geeft – gezien de ervaringen zoals die tot nu toe zijn opgedaan – slechts een tijdelijk effect. De verjaagactiviteiten verworden, zeker als deze methoden onvoldoende worden afgewisseld, al snel een 'kat en muis spel'. De ganzen kunnen kennelijk aardig inschatten of ze gevaar lopen of niet. Als deze verjaaginspanning niet haalbaar is, kunnen fysieke belemmeringen zoals afrasteringen en

gespannen draden, worden overwogen. Deze maatregel is voor kleine oppervlakken met kostbare teelten eerder te realiseren dan voor grote arealen.

Het verjagen (en/of het aantrekken) van ganzen zijn maatregelen die meestal op ruimtelijke kleine schaal worden getroffen. Ganzen zijn op een bepaalde plek niet welkom en worden daarom naar elders verjaagd. Door het verjagen vliegen ze net zolang door tot ze voldoende aantrekkelijke gebieden vinden waar ze niet worden verstoord. Verjagen uit Nederland – als dat al zou lukken – is geen optie, omdat verjagen op gespannen voet staat met de verantwoordelijkheid die Nederland heeft genomen voor het bijdragen aan de gunstige staat van instandhouding van de migrerende ganzen. Er is een nieuwe natuurwet in de maak. Daarin worden veel meer soorten bejaagbaar en zal de schade-uitkeringen worden beperkt. Zo is de situatie op dit moment (januari 2012).

1 Inleiding

In dit verslag wordt inzichtelijk gemaakt wat de gevolgen van wildschade bij graszaad en graan zijn. Bij schademeldingen uit de praktijk is er kort na optreden een inschatting van de gemaakte schade gemaakt en wordt het schadebeeld op foto's vastgelegd. Vervolgens zijn in het schadeperceel monsterveldjes aangelegd ter bepaling van de werkelijke opbrengst en kwaliteit bij de oogst. Dit project wordt uitgevoerd in opdracht van het Productschap Akkerbouw.

Hoofdstuk 2 gaat over resultaten van Zeeuws Vlaanderen en hoofdstuk 3 behandelt de resultaten van Groningen. Hoofdstuk 4 betreft de schade-uitkeringen bij het Faunafonds. Hoofdstuk 5 gaat over het verjagen van ganzen met border collies. Hoofdstuk 6 gaat over de Nieuwe Natuurwet en hoofdstuk 7 gaat over gansveilig Schiphol. In hoofdstuk 8 zijn allerlei verjaag of afweermaatregelen op een rij gezet. In hoofdstuk 9 en 10 worden discussie, conclusie en aanbevelingen weergegeven.

2 Zeeuws Vlaanderen

2.1 De Regt

Om schade door overzomerende ganzen in het gewas te bepalen zijn percelen gezocht waarvan verwacht zou worden dat er schade door overzomerende ganzen op zou treden. Deze zijn gedurende het seizoen 2009-2010 en 2010-2011 gevolgd. In het Zuidwesten betrof dit percelen bij twee telers, namelijk bij dhr. De Regt in Axel en bij mts. Verdurmen en Verdurmen-Adam in Hulst. Beide telers hadden vorige jaren vaak schade door overzomerende ganzen. De percelen bij dhr. De Regt betrof zowel wintertarwe als graszaad. Het perceel van de Regt ligt dicht naast een broedgebied. Daardoor heeft hij elk jaar veel schade.

De teeltgegevens van het tarweperceel bij dhr. De Regt zijn:

2011
Zaaidatum: oktober 2010
Grootte perceel: 52 ha
Voorvrucht: wintertarwe
Bemesting: 400 kg KAS (108 N)
150 kg KAS (40,5 N)

Tabel 1. Gegevens bedekking en lengte op 15 april, 13 mei en 7 juli 2011.

Ganzenvraat	15-apr		13-mei		7-jul	
	bedekking (%)	lengte (cm)	lengte (cm)	lengte (cm)		
zonder schade	94 a	17.4 a	53.4 a	78.3 a		
met schade	66 b	10.6 b	38.1 b	64.3 b		
LSD (5%)	16.77	4.16	7.81	6.4		

Behandelingen met verschillende letters zijn statistisch betrouwbaar verschillend van elkaar in 95% van de gevallen.

De wintertarwe was 15 april goed gegroeid. Er is in het perceel achter de boerderij geen ganzenschade opgetreden. Op het stuk wintertarwe naast de boerderij zaten nog ganzen. Ze zaten vooral achteraan en veroorzaakte daar schade. Dit was een stuk met zaad van vorig jaar (opslag). Er was een tussenteelt van mosterd, maar die is bevroren en de wintertarwe was goed opgekomen. Stukken niet aangevreten gewas staan er redelijk goed voor.

Op 13 mei waren er geen ganzen te zien op het perceel. De schade is ook een heel stuk bijgetrokken. Over een stuk van enkele meters is over de hele lengte schade te zien. Het is wel goed gegroeid.

Hieronder staan een aantal foto's van de situatie op het tarweperceel van dhr. De Regt op diverse datums.

Foto 1 en 2: ganzen op het perceel; 15 april 2011

Foto 3: stront van ganzen; 15 april 2011 Foto 4: overzichtsfoto tarwe; 15 april 2011

Foto 5: schade door ganzen 15 april 2011

Foto 6: overzicht tarwe; 15 april 2011

Foto 7: schade door ganzen; 13 mei 2011

Foto 8: overzichtsfoto tarwe; 13 mei 2011

Foto 9: overzichtsfoto tarwe; 13 mei 2011

Foto 10; stuk met schade door ganzen; 8 juli 2011

Foto 11: overzichtsfoto tarwe; 8 juli 2011

Op 2 augustus is het perceel geoogst. De resultaten zijn vermeld in tabel 2.

Tabel 2. Opbrengst De Regt 2 augustus 2011

	lengte		aantal aren		totaal gewicht		gewicht korrels		stro + kaf	
Ganzenvraat	(cm)		per m2		ton/ha		ton/ha		ton/ha	
Licht	53.6	a	488	a	15.5	a	7.5	a	8	a
Matig	52.2	a	388	b	13.9	a	6.8	a	7.1	a
Veel	48.4	a	376	b	9.6	a	4.4	a	5.3	a
LSD (5%)	-		79.2		-		-		-	

Behandelingen met verschillende letters zijn statistisch betrouwbaar verschillend van elkaar in 95% van de gevallen.

Uit tabel 2 blijkt dat er verschillen zitten tussen lichte, matige en zware aantasting, maar dat dit niet statistisch betrouwbaar is. Wel is het aantal aren per m2 hoger als er geen schade is. Het aantal aren per m2 blijft bij het slechte stuk duidelijk achter ten opzichte van het stuk met lichte schade. De opbrengst is bij het slechte stuk ongeveer 40% lager. Ook de opbrengst van het stro is ongeveer 30% lager.

De teler zelf gaf aan dat hij dit jaar geen schade had van overzomerende ganzen, maar wel overwinterende ganzen. Zijn schade was getaxeerd op 16% voor een stuk van 3 ha. De teler zelf kwam bij het goede stuk op 7,3 ton/ha.

Er is aan de telers ook gevraagd wat zijn inzet is geweest om de ganzen te verjagen. Er is met een arbeidsloon van € 25,- per uur gerekend. Tabel 3 geeft de inzet aan verjaging weer bij het perceel van dhr. De Regt.

Tabel 3. Inzet ter verjaging perceel de Regt

	2010				2011			
	aantal keer	uren	materiaalkosten	Totaal	aantal keer	uren	materiaalkosten	totaal
Menselijk verjagen	35	17.5		€ 437.50	4	2		€ 50
Pallet plaatsen en opruimen					1	4		€ 100
Inzet jagers	14	100	€ 500	€ 3,000	2	25	€ 200	€ 825
		117.5	€ 500	€ 3,437.50		29	€ 200	€ 975

Per ha komt dit neer voor 2010 op € 215 en voor 2011 op € 18.

Graszaad

Algemeen: Het Faunafonds gaat er vanuit dat bij graszaad geen schade meer optreedt na het maaien. In de praktijk blijkt dit in veel jaren wel het geval te zijn bij graszaadteelt van rietzwenk en raaigras vanaf het moment dat het gras gemaaid is en in het zwad ligt.

Bij dhr. de Regt is een perceel met rietzwenk voor graszaadteelt gezaaid. Er zou bij de oogst een stuk met gaas afgedekt worden om te laten zien wat het verschil tussen beschadigd en onbeschadigd zou zijn. Een perceel met tweedejaars graszaad had op 15 april geen ganzenschade. Het perceel met 1^e jaars graszaad had wel schade. De ganzen zaten hier nog op het perceel. Het onbeschadigde deel was 15 – 20 cm lang. Het beschadigde deel was 10 cm.

Op 13 mei was er op het perceel met 1^e jaars graszaad op ongeveer 10% van het areaal schade. Daar was het graszaad fijn en klein. Taxatie gaf het volgende aan: 2 ha 15%, 3 ha 21% en 1 ha 5%.

Tabel 4. Lengte en % bedekking, graszaadperceel de Regt.

	15 april 2011		13 mei 2011	
	Lengte	% bedekking	Lengte	% bedekking
Ganzenvraat	17	94	67	95
Geen	11	66	30	60
<i>Vershil</i>	<i>6</i>	<i>28</i>	<i>37</i>	<i>35</i>

Dhr. De Regt heeft het idee dat de populatie in 2011 kleiner was. In april heeft hij de ganzen gezien en verjaagd. Daarna heeft hij ze niet meer gezien.

Foto 12 en foto 13: Schade door ganzen in graszaad 15 april 2011.

Foto 14: Ganzenschade in graszaad 13 mei 2011. Foto 15: perceel graszaad op 8 juli 2011

Het was de bedoeling dat er bij de oogst veldjes extra afgedekt zouden worden om te bepalen wat de opbrengstderving zou zijn als ganzen bij het *gemaaide, en enkele dagen in zwad liggend graszaad* zouden komen. Na het maaien waren er geen ganzen in het perceel aanwezig. Daarom is er geen proefoogst uitgevoerd.

2.2 Verdurmen

Het 2^e graanperceel dat in het Zuidwesten gevolgd is, is het tarweperceel bij dhr. Verdurmen. De teeltgegevens waren:

Zaaidatum: 10 oktober 2010

Grootte perceel: 6,15 ha

Bemesting: 3 maart : 700 kg ANASOL (vloeibaar, ongeveer 15% N; 105N)

18 april: 300 kg KAS (81 N)

20 mei: 40 kg KAS (11 N)

De bemesting wordt over het algemeen *laat* gegeven om het zo minder aantrekkelijk te maken voor ganzen.

Tabel 5. Gegevens lengte en bedekking op 14 april, 13 mei en 7 juli

Ganzenvraat	14-apr				13-mei		7-jul	
	bedekking (%)		lengte (cm)		lengte (cm)		lengte (cm)	
geen	66	a	17.6	a	43	a	64.5	A
matig	38	b	10.2	b	26.4	c	56.5	B
veel	10	c	6	c	35.4	b	53.8	B
LSD (5%)	8.6		3.6		4.6		3	

Behandelingen met verschillende letters zijn statistisch betrouwbaar verschillend van elkaar in 95% van de gevallen.

Op 13 mei was de bedekking in het goede stuk: 50%. Op het stuk met matige ganzenvraat was dit 40% en op het stuk met veel schade was de bedekking 30%. Er zijn plekken met zeer weinig planten. Een kwart van het perceel staat matig. Hier staan nog wel planten, maar het gewas is uitgedund. Het stuk met geen ganzenvraat staat er over de hele periode betrouwbaar beter bij.

Foto 16; overzicht perceel 15 april 2011

Foto 17: ganzenschade 15 april 2011

Foto 18: ganzen zijn achterop perceel zichtbaar

Foto 19: ganzenafscheiding 15 april 2011

Foto 20: veel schade op 15 april 2011

Foto 21: zichtbaar dat er ganzen zijn geweest

Foto 22: slechte stuk perceel 13 mei 2011

Foto 23: overzicht slechter stuk 13 mei 2011

Foto 24: afscheiding ganzen

Foto 25: schade door ganzen 13 mei 2011

Foto 26: 13 mei 2011

Foto 27: slechter stuk 13 mei 2011

Foto 28: kale plekken 7 juli 2011

Foto 29: matig stuk 7 juli 2011

Foto 30: ganzenafscheiding 8 juli 2011

Foto 31: stand van slecht stuk; 2 aug 2011

Foto 32: stand van slecht stuk op 2 aug. 2011

De schade aan dit perceel zal wel een combinatie van structuur en ganzen zijn, maar dat is altijd lastig uit elkaar te houden.

Tabel 6. Opbrengst perceel Verdurmen 2 augustus 2011

Ganzenvraat	lengte		aantal aren		totaal gewicht		gewicht korrels		stro + kaf	
	(cm)		per m2		ton/ha		ton/ha		ton/ha	
Geen	57	a	468	a	15.9	a	8.4	a	7.6	a
Matig	45	b	450	a	11.4	b	5.8	b	5.6	b
Veel	40	b	262	b	9.2	c	5.3	b	4	c
LSD (5%)	6		42		1.4		1.1		0.8	

Behandelingen met verschillende letters zijn statistisch betrouwbaar verschillend van elkaar in 95% van de gevallen.

Er zit een groot verschil tussen het totale gewicht en het gewicht van de korrels. Het verschil in stro is ook groot. Blijkbaar compenseert het gewas dat wel gedeeltelijk. Het verschil in opbrengst tussen geen en veel schade is 37%. Het verschil in stro-opbrengst is 47%. Tussen matig en geen is het verschil in korrelgewicht 31% en in stro 26%.

Waarnemingen via de satelliet

De site Mijnakker.nl kan via satellieten beelden geven van gewassen op uw akker. Met Mijnakker.nl krijgt men essentiële gegevens over de plant die men met het blote oog niet ziet.

Men krijgt tijdens het groeiseizoen elke week (als de bewolking het toe laat) 10 groeiparameters, direct in absolute getallen zoals kg/ha of mm/week. Denk hierbij aan biomassa productie (in kg/ha), vochtgegevens zoals het verdampingstekort (in mm/week) en stikstof in het blad (in kg/ha). Van aardappelen, granen, bieten en maïs is het zelfs mogelijk de opbrengst in te zien, al tijdens de groei.

Mijnakker.nl werkt via internet. Als teler tekent u zelf uw percelen in. Per parameter ziet men per week een veldgemiddelde en een kaart van uw perceel waarin de verschillen per pixel van 10 × 10 meter nauwkeurig duidelijk te zien zijn.

Hierboven staat een uitdraai uit Mij Akker. Hieraan is te zien dat de opbrengst aan de rand van het perceel minder is dan de rest. De opbrengst wordt door Mij akker niet zo hoog ingeschat. De legenda staat onder de figuur. Rood betekent dus geen opbrengst en paars betekent 15 ton/ha. Het groene gedeelte geeft tussen 6 en 9 ton/ha weer.

Er is aan de teler gevraagd hoeveel tijd er nu in het verjagen van de ganzen ging zitten. De resultaten hiervan zijn weergegeven in tabel 5. Er is gerekend met een arbeidsloon van € 25,-

Tabel 7. Inzet verjaging graanperceel Verdurmen gegevens 2010 en 2011.

	2010				2011			
	aantal keer	uren	materiaalkosten	Totaal	aantal keer	uren	materiaalkosten	totaal
Menselijk verjagen	30	6		€ 150.00	30	15		€ 375
Lint zetten	1	1	€ 50	€ 75				
Vlaggen zetten; kanon	1	3	€ 40	€ 115	1	4.5	€ 450	€ 113
Inzet jagers	7	26		€ 650				
		36	€ 90	€ 990.00		19	€ 450	€ 938

De verjagingskosten komen in 2010 neer op € 16,50 per ha en in 2011 op € 152,5 per ha.

3 Groningen

3.1 Johannes Kerkhovenpolder

Het eerste bedrijf in Noord-Groningen waar de ganzenvraat gevolgd is, betreft dezelfde 3 percelen in de Johannes Kerkhovenpolder die ook in 2010 gevolgd zijn en 1 extra perceel JKP4.

Figuur 1, Gevolgde percelen in de Johannes Kerkhoven Polder (JKP) *van boven naar beneden* perceel JKP2 aan de bovenkant, perceel JKP1 kort daaronder. Perceel JKP3 zijn de 2 stukken onderaan langs de dijk. JKP4 is het donkere stuk rond de boerderij.

De teeltgegevens van deze percelen waren:

Zaaidatum: 15 oktober en rond kerst 2010

Grootte perceel: 49,98 ha

Voorvrucht: wintertarwe

Bemesting: februari: 360 liter NTS (126 N/ha); april: 23 m³ varkensdrijfmest. (ongeveer 126 N).

Op het perceel JKP 2 was in 2011 wel vroege ganzenschade, maar de schadeplek is opnieuw ingezaaid, waardoor geen duidelijk beeld van de werkelijke schade gekregen kon worden. Op JKP1 en JKP3 was, in tegenstelling tot het jaar daarvoor, in 2011 weinig schade.

Foto 33: JKP2 met het donkere stuk overzaai op de achtergrond op 7 juli 2011

Op JKP 4 was wel schade. Bij de oogst is de gewaslengte en het aantal aren vastgelegd op stukken met veel en weinig vraat (zie tabel 8).

Tabel 8. Resultaten bij de oogst perceel JKP4.

ganzenvraat	Lengte (cm)	Aantal aren/ 0,25 m2
veel	75	70
geen	75	49

Bij vraat is het aantal aren hoger dan bij geen vraat. Er zat geen verschil in lengte. Verwacht werd dat de stro-opbrengst dan gelijk zou zijn, maar waar vraat was geweest lag het stro helemaal plat. De stoppel was na het oogsten bij *geen vraat* 12 cm en bij de stukken *met vraat* 25 cm en daardoor was dus de stro-opbrengst bij *geen vraat* hoger. Het gewas was steviger bij de stukken zonder vraat.

De afbeeldingen 34 tot en met 37 geven weer de gevolgen van plat gewas op bij vraatschade.

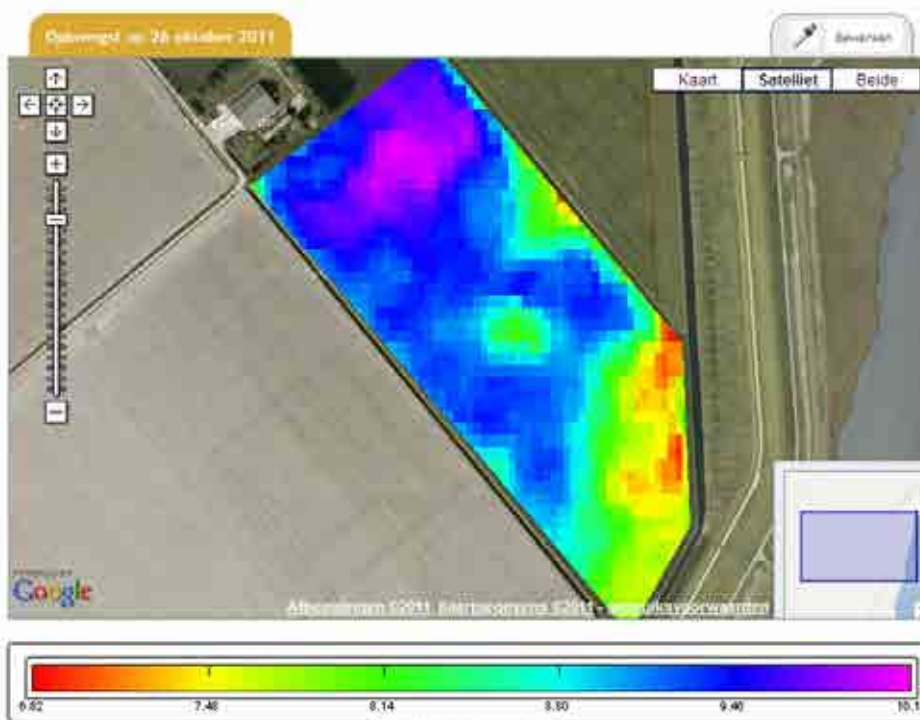
Foto 34: Geen vraat, mooi recht op 21 aug. Foto 35: graan plat door vraat; 21 aug. 2011

Foto 36: stoppel 12 cm bij geen vraat Foto 37: strook vraat plat, stoppel 25 cm

Het gewas op JKP 4 is plat gegaan door te veel stikstof. Er werd bij de bemesting uitgegaan van een potentiële opbrengst van 10 ton/ha en daarvoor is de stikstof gegeven. Als de opbrengst minder blijkt te zijn, is er eigenlijk teveel stikstof gegeven en wordt het gewas minder stevig.

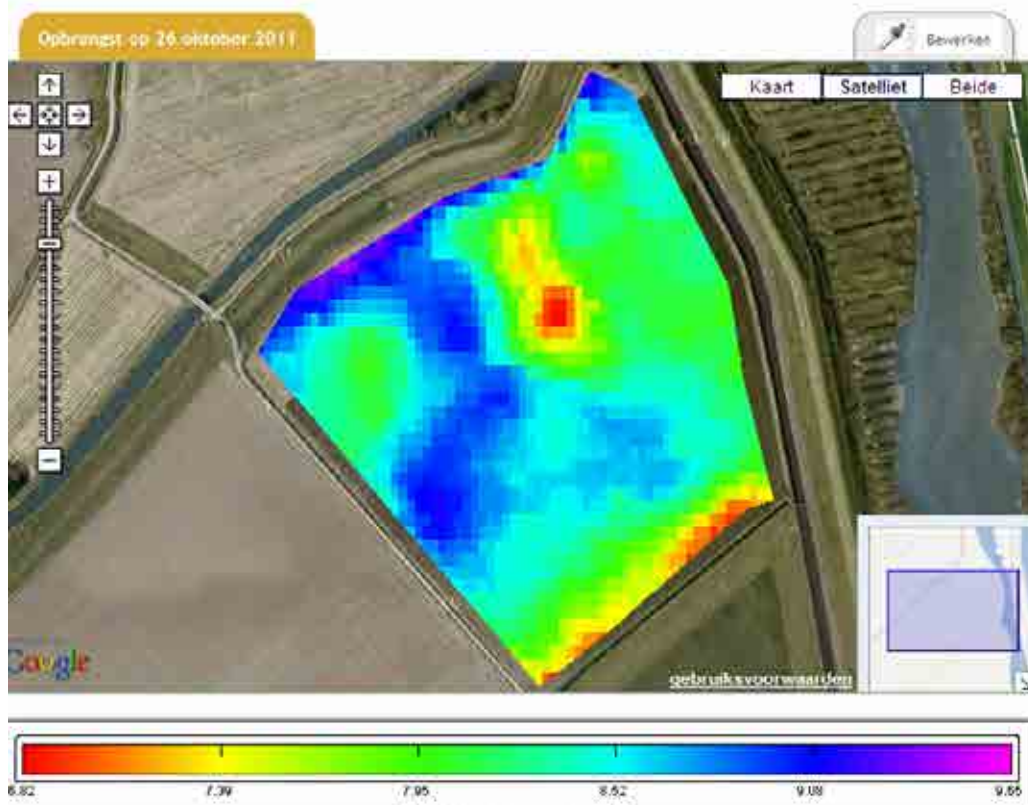
Er kwamen voornamelijk brandganzen voor op dit perceel (80% brandgans en 20% grauwe gans). Volgens het Faunafonds had een perceel 7 ha schade van 20%, 10 ha 15% en 8 ha 10%. Het totale bedrag bedroeg ongeveer € 6.660.

Figuur 2. Afbeelding opbrengstgegevens uit Mijn Akker op perceel perceel JKP 4
Onder de figuur is een legenda geplaatst. Rood = 6,8 ton/ha; roze = 10,1 ton/ha

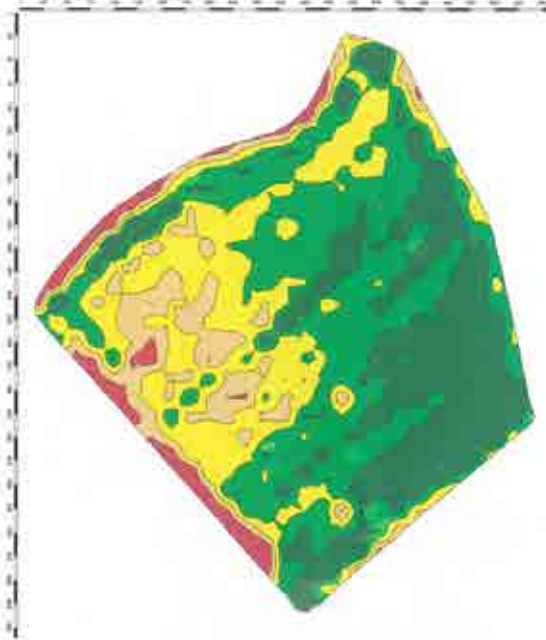
Vergelijking Mijn Akker beeld en GPS beeld van de maaidorser

Hieronder is een figuur van JKP2 toegevoegd uit Mijn Akker. Hieruit blijkt een duidelijk verschil in opbrengst te zitten binnen het perceel. Er is in JKP2 een stuk over gezaaid met zomertarwe, hierdoor is de schade redelijk beperkt gebleven.

Figuur 3. Afbeelding opbrengstgegevens uit Mijn akker op perceel JKP2. *Legenda onder de figuur. Rood = overgezaaide stuk = 6,8 ton/ha; Blauw = 9,06 ton/ha*

Ter vergelijking is de volgende figuur van JKP 2 toegevoegd, gemaakt met het GPS-apparaat op de oogstmachine. Dit zijn gegevens uit 2010. De figuur van het voorgaande jaar is als voorbeeld weergegeven om de mogelijkheden te laten zien. De opbrengsten worden hiermee veel verfijnder weergegeven. Hieruit blijkt dat er grote verschillen kunnen zitten binnen het perceel en dat dit niet zo goed wordt weergegeven door Mijn Akker.

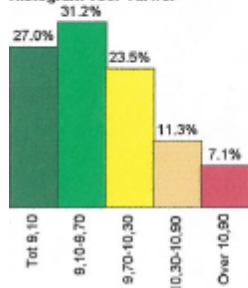
Akker: 13
GPS-datum: 13-8-2010 11:57:39
Legenda 'Tarwe' [t/ha]:
 Tot 9,10 10,30 - 10,90
 9,10 - 9,70 Over 10,90
 9,70 - 10,30

Waarden uit opdracht:
 Oppervlakte: 18,0600 ha
 Gemiddeld (Tarwe): 10,72 t/ha
 Totaalhoeveelheid (Tarwe): 193,602 t
 Gemiddelde korrelvochtigheid: 14,30 %

Waarden uit kaart:
 Veldomranding: 18,1117 ha
 Gemiddeld (Tarwe): 9,59 t/ha
 Totaalhoeveelheid (Tarwe): 173,68 t

Doorsnede voor Tarwe uit veldomranding:
 193,602 t / 18,1117 ha = 10,69 t/ha

Histogram voor Tarwe:

Figuur 4. Voorbeeld GPS-oogstmachine graan 2010 op perceel JKP2
 Legenda : donkergroen is laag; rood is hoge opbrengst Er is aan de teler gevraagd hoeveel tijd er nu in het verjagen van de ganzen ging zitten. De resultaten hiervan zijn weergegeven in tabel 9.

Tabel 9. Inzet verjaging Johannes Kerkhovenpolder

	2010				2011			
	Aantal keren	uren	materiaalkosten	totaal	Aantal keren	uren	materiaalkosten	totaal
Menselijk verjagen	160	160		€ 4,000	220	220		€ 5,500
Lint zetten	1	5	€ 100	€ 225			€ 100	€ 100
Vlaggen zetten	1	3	€ 100	€ 175			€ 100	€ 100
Inzet jagers	10	50		€ 1,250	zelf		€ 30	€ 30
Extra bespuiting	2x	10	€ 30 per ha		2x			
Extra kosten drogen			€ 3 per ton					
Autokosten e.d.			640 km	€ 121.60			€ 250	€ 250.00
Overige materialen							€ 1,800	€ 1,800
Totaal		228		€ 5,772		220		€ 7,780

De kosten van verjaging komen in 2010 neer op € 96 per ha en in 2011 op € 156 per ha.

De teler had in 2011 enkele *scareymans* gekocht.

Volgens opgave van de teler was de opbrengst op zijn onbeschadigde deel was 9 ton en op zijn beschadigde deel 8,6 ton met een mindere kwaliteit (met veel lager hectolitergewicht). De stro-opbrengst van zijn onbeschadigde stuk was 2 ton en van het beschadigde deel 1 ton per ha.

3.2 Onnes

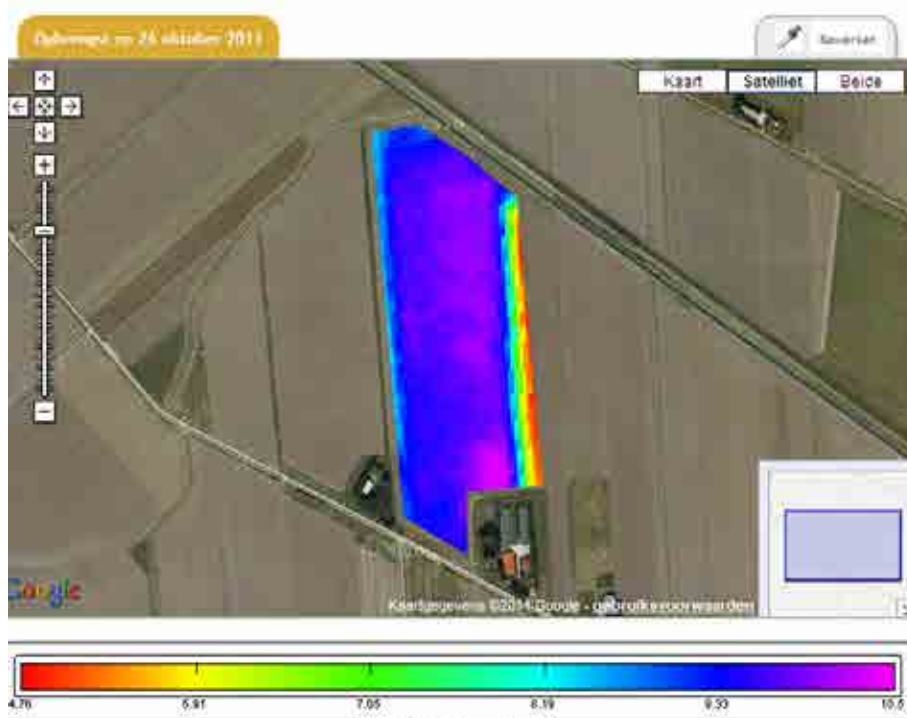
Bij de heer Onnes In Noord Groningen zijn 2 percelen met schade geïnventariseerd; het *boerderijperceel* en het *perceel smal Wiersemaheerd*. De schade werd hier voornamelijk veroorzaakt door de grauwe gans (70%) en 15% door brandgans en 15% door kolgans.

Het *boerderijperceel* is in twee fases geoogst door weersomstandigheden. Een derde deel is in week 33 geoogst en tweederde deel in week 35. Onze proefoogsten zijn ook in week 35 gemaaidorst. De opbrengsten waren daardoor hiervan lager, waarschijnlijk door een hoger hectolitergewicht bij de eerste oogst. Deze is na de regenperiode behoorlijk gedaald.

De opbrengst op het onbeschadigde deel naast de boerderij vooraan op het boerderij perceel bedroeg in week 35 9,4 ton/ha. De opbrengst op het beschadigde deel tegen de dijk aan bedroeg 8,8 ton/ha. Dit absolute niveau is wat lager dan de waarnemingen van Mijn Akker, die op respectievelijk 10,3 en 9,6 ton per ha uitkwamen. Het *opbrengstverschil* van beide waarnemingen klopt redelijk met 0,6-0,7 t/ha. De gemiddelde stro-opbrengst voor de regenperiode was 3,4 ton/ha en na regenperiode met keren 2 ton/ha. Het stro op het onbeschadigde deel sloeg na de regenperiode kapot met combinen door verwerking vanwege late oogst (tarwe was doodrijp). Daardoor was er een lagere stro-opbrengst. Het stro op het beschadigde deel was korter, maar de tarwe was minder afgerijpt. Het stro bleef daar heel en dat stuk had daardoor dit jaar een hogere stro-opbrengst. Dit kwam doordat het gewas nog relatief jonger was. De schade is op dit perceel door Faunafonds geschat op 4 ha x 20%, wat neer komt op € 1440,-

Hieronder zijn figuren uit Mijn akker weergegeven van Boerderijperceel en perceel smal Wiersemaheerd.

Figuur 5. Beelden uit Mijn akker 2011 van Boerderijperceel *Legenda onder de figuur*. Rood = lage

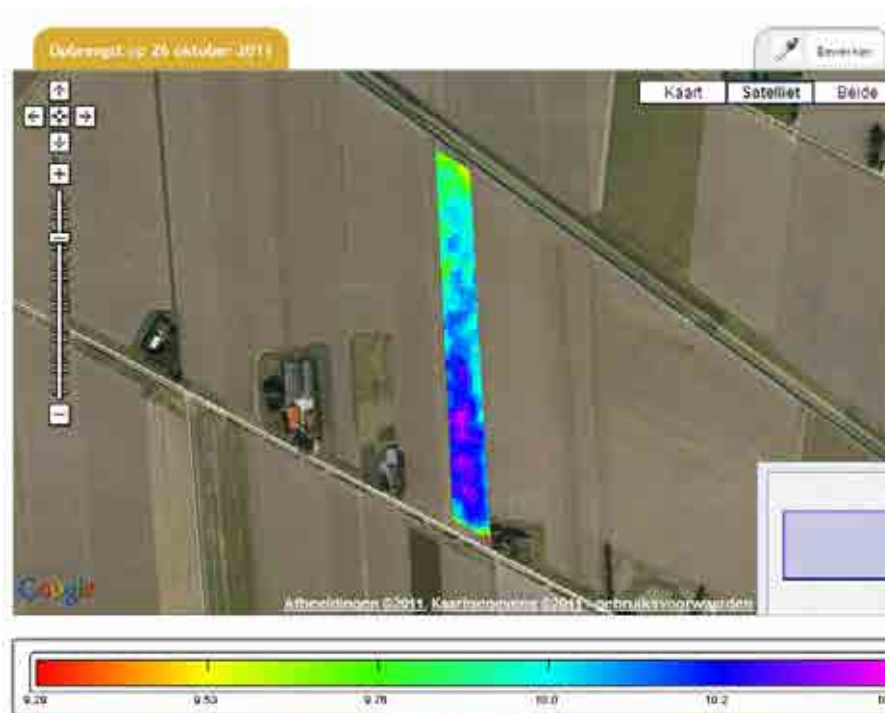

opbrengst; Blauw = hoge opbrengst

De opbrengst op het perceel *smal Wiersemasheerd* (tweede plaatje mijn akker) was op het onbeschadigde deel 9 ton/ha. Op het beschadigde deel was dit 8,6 ton/ha. De opbrengst van het stro was op het onbeschadigde deel 2,9 ton/ha en op het beschadigde deel 2,4 ton/ha.

Op het perceel was op het achterste gedeelte heel veel opslag van koolzaad. Het gewas was daardoor meer open. Achteraf had het hele perceel dood gespoten moeten worden met Roundup. Tijdens het stropersen bleken de pakken in het onbeschadigde deel een vochtpercentage te hebben van 13%, in het beschadigde deel door de opslag van koolzaad was dit vochtpercentage 20%. Hierdoor moest al het stro apart gezet worden, omdat het niet geschikt is voor foerage en nu alleen nog afgezet kan worden naar de bollenvelden. Naar schatting hierdoor € 20,- per ton minder wegens slechtere kwaliteit.

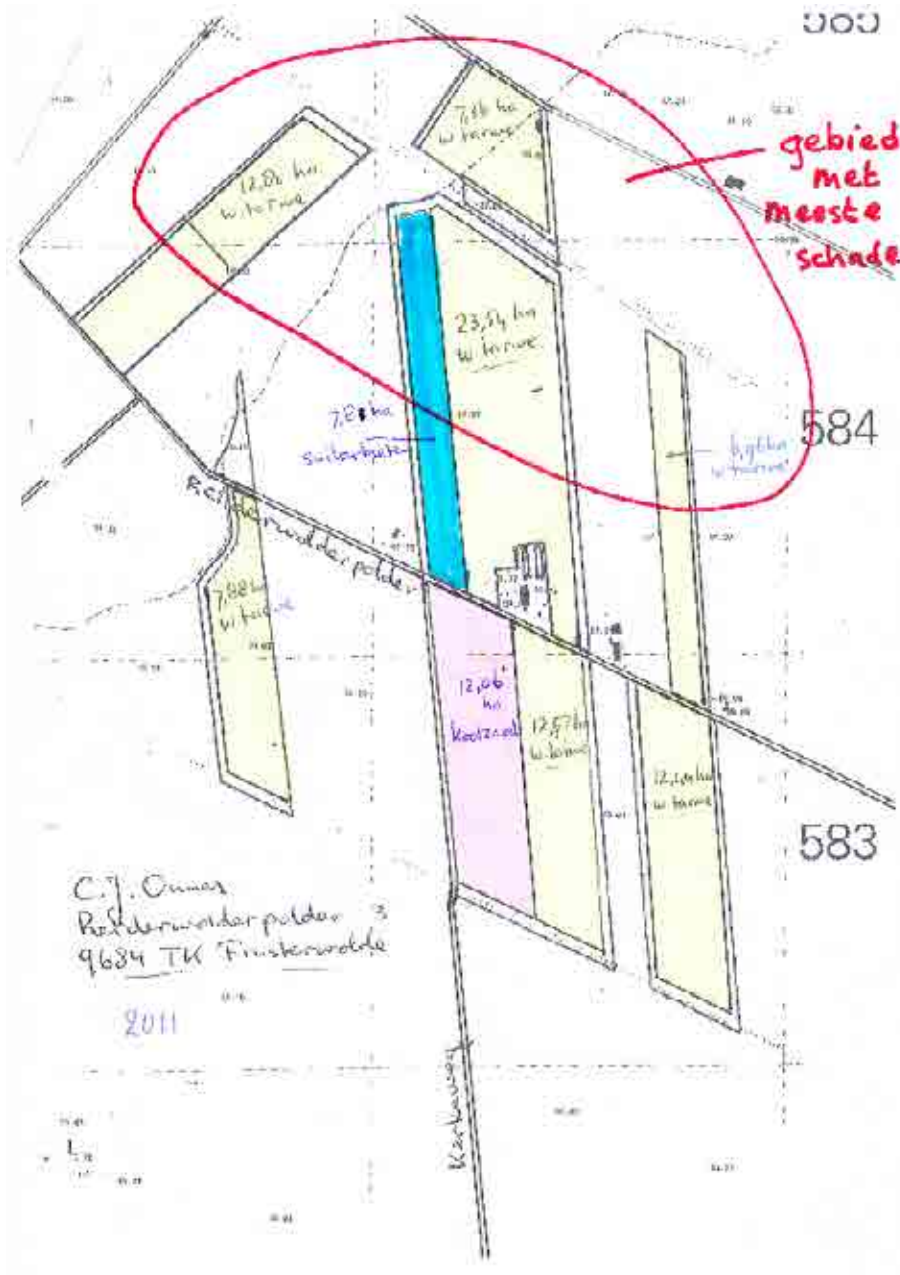
De schade is op dit perceel door Faunafonds geschat op 7 ha x 10%, wat neer komt op € 1260,-

Figuur 6. Beelden uit Mijn akker 2011 perceel smal Wiersemaheerd. *Legenda onder de figuur. Rood = lage opbrengst; Blauw = hoge opbrengst*

De gegevens van de taxateur en Mijn akker komen wel redelijk overeen. De taxateur heeft een tekening gemaakt. (zie hieronder)

Figuur 7. |Indicatie van het schadebeeld door de taxateur bij de percelen van de heer Onnes

Inzet voor verjaging: De heer Onnes heeft de volgende opgave gedaan van de inzet voor verjaging (tabel 10)

Tabel 10. Inzet verjaging Onnes 2011

	naast/achter boerderij				smal Wiersemasheerd			
	Aantal keren	uren	materiaalkosten	totaal	Aantal keren	uren	materiaalkosten	totaal
Menselijk verjagen	10x	25		€ 625	3	1.5		€ 38
Lint zetten	2	2	€ 140	€ 190	2	2	€ 140	€ 190
Vlaggen zetten	6	3	€ 30	€ 105	4	2	€ 20	€ 70
Inzet jagers	3.5	7		€ 175	3.5	7		€ 175
Extra bespuiting								
Extra bemesting			€ 7 per ha	€ 60			€ 7 per ha	€ 14
Autokosten e.d.								
Overige materialen								
Totaal		37		€1,155		220		€487

De verjagingskosten komen uit op €32 per ha.

4 Schade-uitkering Faunafonds

Om informatie te kunnen verzamelen over hoeveel faunaschade er in gewassen is, zijn er bij het Faunafonds gegevens opgevraagd. Er is in 2010 totaal € 8,7 miljoen uitgekeerd aan tegemoetkomingen schade beschermde inheemse diersoorten. Graan en ganzen is hiervan maar een klein onderdeel. Aan schade door stand ganzen (overzomerende ganzen) wordt bijna € 2 miljoen uitgekeerd.

In dit hoofdstuk zijn de gegevens betreffende ganzenschade in graan samengevat. Er is dus alleen gebruik gemaakt van gegevens van het Faunafonds. De gegevens van 2011 zijn nog niet helemaal compleet. Als een teler zijn schade niet door geeft, is dit ook niet meegenomen in dit verslag. Getaxeerd wil zeggen die schade die getaxeerd is door taxatiebureau. Uitgekeerd wil zeggen die schade die werkelijk uitgekeerd is. Hier kan nogal een verschil tussen zitten. Dit kan bijv. verklaard worden doordat er te weinig maatregelen zijn genomen om de schade te beperken enz.

Tabel 11. Overzicht taxaties en uitkeringen in wintergraan, Faunafonds, 2007-2011

	jaar	getaxeerd		uitgekeerd	
		winter	zomer	winter	zomer
Boerengans	2007		€ 44		€ 0
	2008	€ 28	€ 652	€ 0	€ 0
	2009		€ 95		€ 0
	2010				
	2011				
Brandgans	2007	€ 91,831	€ 12,355	€ 81,926	€ 11,393
	2008	€ 173,379	€ 4,966	€ 148,697	€ 4,096
	2009	€ 57,157	€ 1,375	€ 44,293	€ 472
	2010	€ 96,402	€ 14,329	€ 82,555	€ 9,310
	2011	€ 58,288	€ 9,002	€ 49,532	€ 4,630
canadagans	2007	€ 1,059	€ 716	€ 0	€ 0
	2008		€ 345		€ 0
	2009	€ 659	€ 47	€ 0	€ 0
	2010	€ 299	€ 192	€ 0	€ 0
	2011	€ 1,413	€ 1,073	€ 0	€ 0
grouwe gans	2007	€ 248,022	€ 111,249	€ 222,648	€ 89,260
	2008	€ 328,122	€ 132,564	€ 286,508	€ 111,619
	2009	€ 225,806	€ 60,395	€ 190,346	€ 46,534
	2010	€ 200,828	€ 133,795	€ 146,289	€ 105,116
	2011	€ 192,331	€ 175,714	€ 116,044	€ 111,960
kolgans	2007	€ 144,173	€ 1,202	€ 136,238	€ 1,104
	2008	€ 146,480	€ 3,686	€ 130,367	€ 2,589
	2009	€ 130,262	€ 684	€ 122,801	€ 588
	2010	€ 65,055	€ 2,472	€ 48,589	€ 2,085
	2011	€ 51,144	€ 1,525	€ 32,443	€ 1,085
nijlgans	2007	€ 159	€ 357	€ 0	€ 0
	2008	€ 863	€ 14	€ 8	€ 0
	2009	€ 4,459	€ 189	€ 0	€ 0
	2010	€ 815	€ 1,237	€ 0	€ 0
	2011	€ 771	€ 383	€ 0	€ 0
rietgans	2007	€ 15,318		€ 13,125	
	2008	€ 12,290		€ 10,797	
	2009	€ 11,176		€ 9,141	
	2010	€ 17,428	€ 0	€ 14,938	€ 0
	2011	€ 6,605	€ 288	€ 2,101	€ 188
rotgans	2007	€ 106,908	€ 29,040	€ 99,190	€ 27,015
	2008	€ 83,643	€ 4,856	€ 75,697	€ 4,051
	2009	€ 38,693	€ 0	€ 35,078	€ 0
	2010	€ 27,644	€ 12,022	€ 25,156	€ 10,450
	2011	€ 39,512	€ 0	€ 26,111	€ 0
totaal	2007	€ 607,470	€ 154,963	€ 553,127	€ 128,772
	2008	€ 744,805	€ 147,083	€ 652,074	€ 122,355
	2009	€ 468,212	€ 62,785	€ 401,659	€ 47,594
	2010	€ 408,471	€ 164,047	€ 317,527	€ 126,961
	2011	€ 350,064	€ 187,985	€ 226,231	€ 117,863

Tabel 12. Overzicht taxaties en uitkeringen in zomergraan, Faunafonds, 2007-2011

	jaar	getaxeerd		uitgekeerd	
		winter	zomer	winter	zomer
Boerengans	2007				
	2008				
	2009	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
	2010	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
	2011	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Brandgans	2007				
	2008				
	2009	€ 155	€ 775	€ 55	€ 596
	2010	€ 0	€ 2,164	€ 0	€ 1,968
	2011	€ 7,595	€ 8,846	€ 6,577	€ 7,321
canadagans	2007				
	2008				
	2009	€ 0	€ 1,456	€ 0	€ 0
	2010	€ 0	€ 792	€ 0	€ 0
	2011	€ 0	€ 146	€ 0	€ 0
grauwe gans	2007				
	2008				
	2009	€ 457	€ 39,143	€ 307	€ 30,666
	2010	€ 6,335	€ 26,488	€ 5,622	€ 22,030
	2011	€ 10,642	€ 91,734	€ 7,111	€ 48,511
kolgans	2007				
	2008				
	2009	€ 0	€ 12	€ 0	€ 8
	2010	€ 592	€ 0	€ 554	€ 0
	2011	€ 2,763	€ 2,753	€ 1,097	€ 2,503
nijlgans	2007				
	2008				
	2009	€ 0	€ 1,334	€ 0	€ 0
	2010	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
	2011	€ 0	€ 200	€ 0	€ 0
rietgans	2007				
	2008				
	2009	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
	2010	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
	2011	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
rotgans	2007				
	2008				
	2009	€ 0	€ 2,561	€ 0	€ 903
	2010	€ 0	€ 989	€ 0	€ 739
	2011	€ 888	€ 18,345	€ 844	€ 16,320
totaal	2007	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
	2008	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
	2009	€ 612	€ 45,281	€ 362	€ 32,173
	2010	€ 6,927	€ 30,433	€ 6,176	€ 24,737
	2011	€ 21,888	€ 122,024	€ 15,629	€ 74,655

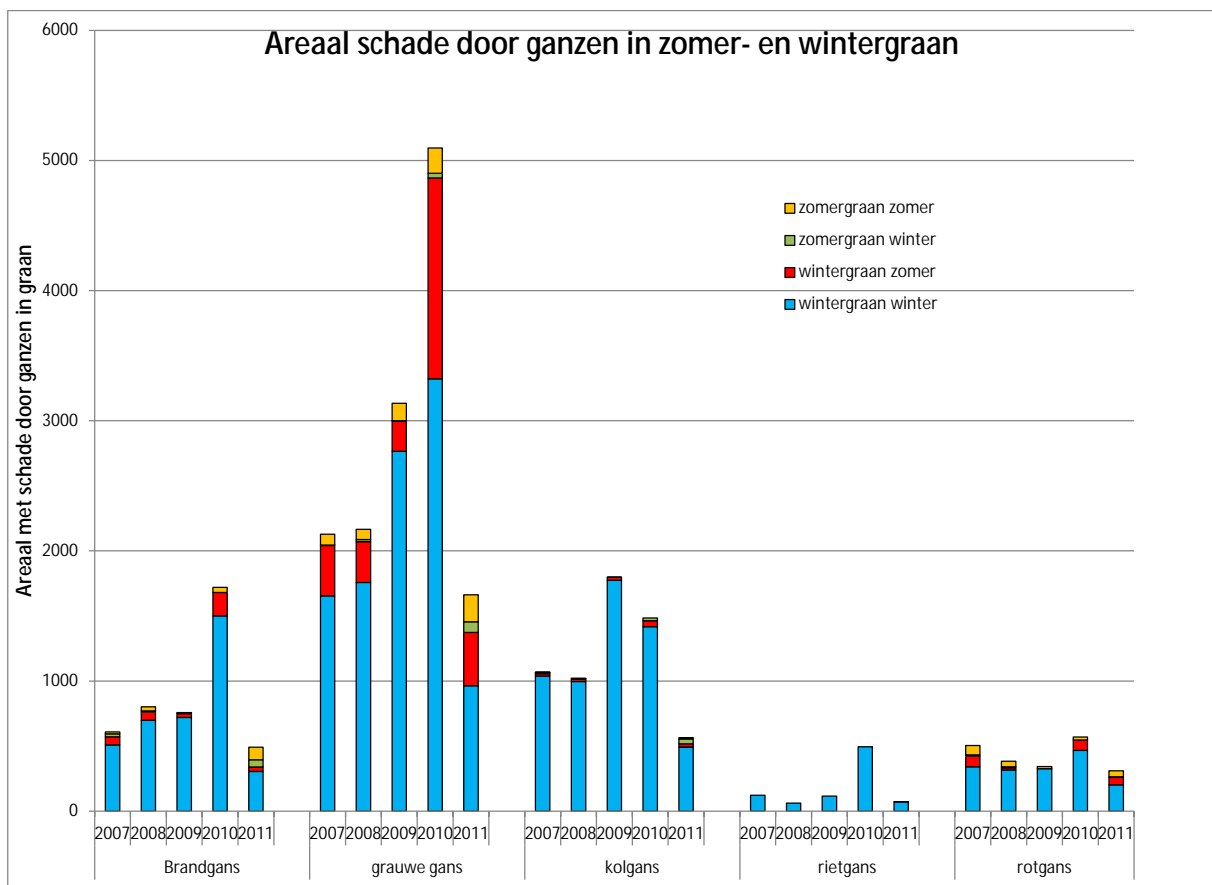
Er wordt steeds meer schade aan overzomerende ganzen uitgekeerd in zomergraan.

Tabel 13. Overzicht oppervlakte schade in wintergraan en zomergraan, Faunafonds, 2007-2011

	jaar	wintergraan		zomergraan	
		winter	zomer	winter	zomer
Boerengans	2007		1.3		
	2008	1.8	1		2
	2009	2.8			
	2010				
	2011				
Brandgans	2007	510	61.5	22.5	15
	2008	699.6	62	9.5	31.3
	2009	720.5	29	3	5
	2010	1500.7	180.7	0	38.7
	2011	306.1	34.1	54.3	96.5
canadagans	2007	23.2	10.3		9.1
	2008		12.1		1.3
	2009	23.8	1.5		26.8
	2010	29.7	8.5	0	18
	2011	27	37.1	0	1
grauwe gans	2007	1654.6	387.7	3	82.3
	2008	1757.4	312.9	16.6	78.6
	2009	2764.4	231.1	4.5	133.6
	2010	3322	1544.2	35.9	194.1
	2011	964	410.2	80.3	207.9
kolgans	2007	1038.4	17.9	10	2
	2008	996.4	20.2	2	1.9
	2009	1774	21.9	0	0.5
	2010	1418.3	44.3	22.4	0
	2011	493.1	25	36.6	9.6
nijlgans	2007	16.9	13.4		
	2008	35.6	1.5		
	2009	144.9	13.5		31.7
	2010	40.1	58.6	0	0
	2011	24.1	20.5	0	4
rietgans	2007	122.2			
	2008	62.5			
	2009	115.5			
	2010	494.2	0	0	0
	2011	72.49	1.5	0	0
rotgans	2007	341.6	81.2	10	71.5
	2008	317.2	15.1	9	41.6
	2009	325.9	0		16.7
	2010	466.9	80.2	0	22.7
	2011	202.6	56.4	4.9	47.1
totaal	2007	3706.9	573.3	45.5	179.9
	2008	3870.5	424.8	37.1	156.7
	2009	5871.8	297	7.5	214.3
	2010	7271.9	1916.5	58.3	273.5
	2011	2089.39	584.8	176.1	366.1

Uit tabel 11, 12 en 13 blijkt dat er per ganzensoort verschillen zijn. Het meeste wordt uitgekeerd aan grauwe gans. Wat op valt is het grote verschil in uitgekeerd bedrag tussen 2007 en 2008 in vergelijking met 2009 en 2010. Wat daar de oorzaak van is, is niet bekend. Uit tabel 13 blijkt namelijk dat het areaal wat beschadigd is namelijk nog hoger is in 2009 en 2010.

Figuur 8. Areaal schade door ganzen in zomergraan en wintergraan 2007-2011.

Uit figuur 8 blijkt dat de meeste schade veroorzaakt wordt door de grauwe gans, gevolgd door de kolgans en de brandgans. Rietgans is een niet overzomerende gans. Rotgans is de laatste gans die in Nederland vertrekt. In 2009 en 2010 zit er een groot verschil in schade veroorzaakt door overzomerende ganzen. Telers geven vaak de schade op voor 1 april. Dan wordt dit nog gezien als overwinterende schade. Om voor een tegemoetkoming van het Faunafonds voor overzomerende schade in aanmerking te kunnen komen bij schade op granen, grasland en graszaad geldt sinds enkele jaren dat vanaf zes maanden na inzaai, geen preventieve middelen vereist zijn. Wel moet men de schadeveroorzakende diersoorten verjagen en enkele dieren ter ondersteuning van de verjaging doden (op basis van een ontheffing). Er is een mogelijkheid dat dit beeld een beetje vertekend is. Waarschijnlijk is er wel meer schade door overzomerende ganzen. In nagenoeg alle provincies geldt jaarrond een vrijstelling voor verstoring en verjaging van de meeste ganzensoorten. Binnen de ganzenopvanggebieden en vogelrichtlijngebieden mogen in de winter geen versturende maatregelen plaatsvinden.

5 Pilot verjaging ganzen met border collies

Jaarlijks overwinteren in ons land circa 2 miljoen ganzen en 800.000 smienten. Op verzoek van de minister van LNV hebben de provincies in totaal 80.000 ha begrensd voor de opvang van deze wintergasten. Buiten deze gebieden moeten grondgebruikers de vogels verjagen om voor een tegemoetkoming van de schade door het Faunafonds in aanmerking te komen. Zij kunnen daarvoor de hulp van jagers inroepen die, ter ondersteuning van de verjaging, enkele ganzen en smienten mogen schieten.

Het bestuur van het Faunafonds heeft besloten tot een grootschalige proef met border collies, onder meer naar aanleiding van een adviesaanvraag van de provincie Noord-Holland over de mogelijkheden om ganzen met honden te verjagen. Deze proef heeft plaatsgevonden buiten de begrensde ganzenfoerageergebieden in Zuidwest Friesland met een gezamenlijke oppervlakte van circa 1711 ha. Op deze gronden heeft vanaf begin oktober 2009 tot en met 30 april 2010 intensieve verjaging met border collies plaats gevonden. Omdat de kans op aanwezigheid van ganzen op grote percelen groter is dan op kleine percelen is het aantal acties gedeeld door het aantal hectares (verjaagindex). Voor het gehele verjaaggebied ligt deze index op 0,46. Opvallend is dat bepaalde bedrijven zeer hoge verjaagindexen laten zien. Daarentegen zijn er ook bedrijven waar niet of nauwelijks verjaagd is. Bepaalde gebieden hebben schijnbaar een grote aantrekkingskracht op ganzen.

De ganzen lieten zich goed met behulp van één of meerdere honden verjagen, maar waren daarbij niet extreem angstig voor de hond of honden. De hond moest een grote groep vaak in meerdere delen van het perceel verjagen. De verjaagde ganzen vielen over het algemeen op vrij korte afstand weer in. Na het verdwijnen van de hond, was ook het gevaar geweken en keerden de ganzen soms in de loop van de dag weer terug naar het perceel waar zij eerder verjaagd waren. Toch bleek uit analyse dat de verjaagde ganzen de verjaagpercelen (op den duur) wel degelijk hebben gemeden. De kans dat een gemerkte Klein Rietgans die eenmaal in het verjaaggebied was gezien daar ook binnen hetzelfde seizoen nog een keer werd gezien bleek tijdens de border collie proef veel lager te zijn dan in voorgaande seizoenen. Tijdens het onderzoek is gebleken dat de deelnemende bedrijven (verjaaggebieden) te verspreid en te versnipperd gelegen waren om optimaal te kunnen werken met de honden. Het opzoeken van de ganzen en het reizen tussen de verschillende bedrijven en clusters nam relatief veel tijd in beslag. Ganzen die verjaagd werden vielen vaak in bij naastgelegen niet-deelnemers en mochten dan niet opnieuw verjaagd worden. Duidelijk is geworden dat bij de verjaging van ganzen met border collies het verjaaggebied zoveel mogelijk aaneengesloten en duidelijk begrensd dient te zijn. Het verjaaggebied moet daarbij bij voorkeur tegen of vlak bij een ganzenfoerageergebied liggen, zodat de ganzen hier ook daadwerkelijk naar toe gejaagd kunnen worden.

Het gebruik van border collies is dus in potentie een geschikte methode om ganzen te verjagen, zij het dat de methode zeer arbeidsintensief is en de oppervlakte, die één verjager aan kan, beperkt is. De kosten per hectare zijn in vergelijking met verjaging met een vogel-afweerpistool hoog. Verjaging met border collies is daardoor bij grote oppervlakten minder geschikt als een op zichzelf staande methode. Een combinatie met vogelafweerpistool (en mogelijk met een laser) werkt dan waarschijnlijk beter. Deze methoden vullen elkaar goed aan: snel werken met een vogelafweerpistool waar het kan en de honden inzetten op percelen met veel of in de omgeving van bebouwing. Een verjager met vogelafweerpistool, laser en honden kan een veel groter verjaaggebied beslaan.

Het bestuur van het Faunafonds is van oordeel dat de verjaagmethode met border collies duur en arbeidsintensief is en als op zichzelf staande verjaagactie onvoldoende effectief is. Daarnaast dient de verjagende hond een opgeleide hond te zijn, die getraind is andere in het wild levende dieren met rust te laten. Tenslotte zijn er weinig bedrijven die deze dienst aanbieden. Het bestuur besluit dat het verjagen met border collies niet als voorwaarde zal worden gesteld om in de toekomst een tegemoetkoming in de schade te ontvangen.

6 Nieuwe natuurwet en landelijke visie Ganzen-8

6.1 Nieuwe natuurwet

De nieuwe natuurwet moet in 2012 drie verschillende huidige wetten vervangen, namelijk de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet en de Boswet. Opmerkingen worden verwerkt zodat het wetsvoorstel in het voorjaar van 2012 bij de Tweede Kamer kan worden ingediend.

De bestaande wetgeving is vooral gebaseerd op nationale natuurbescherming, maar is in loop van de tijd stukje bij beetje aangepast aan de internationale verplichtingen die Nederland is aangegaan. Dat heeft de wetgeving gecompliceerd en ontoegankelijk gemaakt en is vaak ook onnodig belastend voor burgers en ondernemers. De opzet van de nieuwe wet is eenvoudiger en sluit beter en herkenbaarder aan bij de internationale verplichtingen.

Staatssecretaris Henk Bleker van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie wil dat de nieuwe Natuurwet meer evenwicht brengt in ecologie en economie: 'Mensen moeten natuur niet als probleem gaan zien, maar er een prettig gevoel bij hebben. Zonder de natuur te kort te doen denk ik dat er veel verbeteringen mogelijk zijn om economische en maatschappelijke ontwikkelingen ruimer baan te geven. Ik wil overbodige regels schrappen, het aantal vergunningen en onderzoekverplichtingen verminderen en meer verantwoordelijkheid geven aan mensen en bedrijven. Een natuurbeleid dat beter begrepen wordt, is effectiever.'

Zo staat in de nieuwe natuurwet dat er op meer diersoorten mag worden gejaagd. De wilde eend, houtduif, fazant, konijn en haas blijven bejaagbare soorten, daar komen nu de grauwe gans, kolgans, smient, damhert, edelhert, ree en wild zwijn bij. Deze diersoorten komen in Nederland in groten getale voor, zodat ze door de jacht niet zullen uitsterven. De jacht op deze nieuwe groepen zal eerder het planmatige beheer van de soorten worden om de schade voorkomen die de dieren kunnen aanrichten.

Voor dit planmatige beheer wordt de positie van de wild- en beheereenheden versterkt. Zij worden wettelijk verantwoordelijk voor het opstellen van afschotplannen en kunnen in de praktijk samenhang brengen in het kader van de jacht, schadebestrijding en beheer.

De bejaagbare periode betreft half augustus tot half februari. Ganzenopvang (foerageergebieden) blijven uiteraard gevrijwaard van jacht. Men kan zich afvragen waarom half februari gekozen is, maar dit zal er wel mee te maken hebben, dat de ganzen ook vroeg afgeschoten kunnen worden.

In de praktijk betekent dit, dat je op alles mag schieten behalve als je het voortbestaan van de soort daar mee bedreigt. Soorten die Europees beschermd zijn blijven buiten schot.

Reactie uit advies dat Faunafonds aan de Staatssecretaris van EL&I heeft gegeven.

In het ontwerp van de wet natuur, wordt de wildlijst met een aantal diersoorten uitgebreid. Omdat die soorten de afgelopen jaren veel schade aan landbouwgewassen hebben veroorzaakt en het Faunafonds daarvoor een tegemoetkoming heeft verleend, zal de uitbreiding er toe leiden dat bijna geen tegemoetkomingen meer zullen worden verleend. Immers voor soorten waarop de jacht is geopend, zo wordt gesteld, wordt volgens de beleidsregels van het Faunafonds geen tegemoetkoming meer verleend. Het Faunafonds heeft echter de overtuiging dat met het openen van de jacht op de schadeveroorzakende soorten de schade aan bedrijfsmatig geteelde landbouwgewassen nog wel enige jaren zal blijven voortbestaan, voordat de omvang van die soorten zover is teruggebracht dat deze geen schade meer veroorzaken.

Met de uitbreiding van de wildlijst bent u voornemens de jacht op kolgans, grauwe gans en smient toe te staan. Er is evenwel bepaald dat de jachthouder een redelijke wildstand in zijn jachtveld moet handhaven en bij het ontbreken daarvan moet bereiken. Vervolgens wordt gesteld dat jacht op deze soorten een effectief hulpmiddel kan zijn bij het bestrijden van schade door deze soorten, wat de reden is om die soorten als bejaagbaar aan te wijzen. Het bestuur van het Faunafonds stelt vraagtekens bij deze stelling. Immers Nederland heeft zich internationaal verplicht de flyways (kolganzen) van trekvogels te beschermen. Het

huidige beleidskader Faunabeheer is daar de uitwerking van. In dat kader zijn foerageergebieden aangewezen en is bepaald dat trekkende ganzen met behulp van afschot naar de voor deze dieren aangewezen foerageergebieden moet worden gestuurd. Als het foerageergebied niet wordt voortgezet en de kolgans, grauwe gans en smient in het hele land bejaagbaar worden gesteld zonder beperkende bepalingen ten aanzien van het moment waarop ze mogen worden bejaagd, bestaat er geen enkele drempel, zodat de kans bestaat dat het duurzaam voortbestaan van de soort alsmede de bescherming van de *flyways* (kolganzen) in gevaar komt.

Er is bepaald wanneer de jacht wordt geopend. Voor trekvogels geldt dat de jacht niet wordt geopend gedurende de trek van deze vogels naar hun nestplaatsen. Betekent deze bepaling dat in tegenstelling tot de situatie onder de Jachtwet toen trekvogels nog bejaagbaar waren dat de jacht op deze vogels nu uitsluitend tijdens de najaarstrek kan plaatsvinden? Een belangrijk deel van de schade aan graslanden en wintertarwe wordt in het voorjaar veroorzaakt.

Na kritiek door veel partijen maakte Bleker bekend dat er toch niet op de smient mag worden gejaagd. De smient (een eendesoot) wordt weer van de lijst met dieren gehaald waarop mag worden gejaagd. Ook krijgen alle bedreigde soorten op de zogeheten rode lijst een striktere bescherming en wordt de jacht regionaal georganiseerd.

6.2 Landelijke visie Ganzen-8

In het voorjaar van 2011 is door de Ganzen-8 een gezamenlijke landelijke visie Nederland Ganzenland uitgebracht. De Ganzen-8 bestaan uit de 12 landschappen, de Federatie Particulier Grondbezit, De Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging, de Land- en Tuinbouworganisatie Nederland, Natuurmonumenten, Stichting Agrarisch en Particulier Natuur- en Landschapsbeheer Nederland, Staatsbosbeheer en Vogelbescherming Nederland. Inmiddels is hierbij weer één partner afgehaakt (de KNJV) zodat feitelijk sprake is van de Ganzen-7. Vanuit de Faunabescherming is overigens grote kritiek op dit akkoord.

De visie is opgesteld omdat er in toenemende mate sprake is van economische en ecologische schade door de grote populatie zomerganzen. In deze visie worden voorstellen gedaan om de landelijke populatie Grauwe gans te beperken tot ca. 100.000 exemplaren en om een nulstand van de populatie exotische ganzen na te streven. Belangrijke randvoorwaarden hierbij zijn onder meer het hanteren van een rustperiode waarin geen afschot plaats vindt tussen 1 november en 1 maart en het binnen 5 jaar afbouwen van ondersteund afschot en maatregelen gedurende de broedtijd. De aanpak en uitvoering van de visie "Nederland Ganzenland" is voorzien op regionaal (provinciaal) niveau via zogenaamde GAK's (Ganzenafstemmingskaders) op basis van schade en lokale omstandigheden. Het is erop gericht de winterganzen te behouden en de overzomeraars in aantal terug te brengen.

7 Gansveilig Schiphol: ganzen en graan

Rond Schiphol vormen ganzen een gevaar voor de vliegveiligheid. Na de oogst van graan in augustus en september komen zij in grote getale op de stoppel om op de gevallen graankorrels te foerageren. In 2010 heeft het CLM Onderzoek en Advies twee 'ganzenpreventiepakketten' ontwikkeld: het direct onderploegen van de stoppel (pakket 1) en het direct onderwerken van de stoppel gevolgd door inzaai van een groenbemester (pakket 2).

In opdracht van Schiphol en het Ministerie van Infrastructuur en Milieu heeft CLM onderzocht of de twee 'ganzenpreventiepakketten' effectief zijn en of deze inpasbaar zijn in de bedrijfsvoering.

Het is gebleken dat:

- De beheerpakketten zijn technisch uitvoerbaar. Beheerpakket 2, dat de meeste handelingen vereist, kan op één dag worden uitgevoerd.
- Beheerpakket 2 wordt door de deelnemers als het best inpasbaar gezien. Dit sluit het meeste aan bij de bedrijfsvoering en heeft bovendien een positief effect op bodemstructuur en organisch stof gehalte.

Tijdens de dagelijkse tellingen zijn er nauwelijks ganzen waargenomen. Dat maakt het lastig om op basis hiervan harde uitspraken te doen over de effectiviteit van de pakketten.

Uit de reguliere tellingen rond Schiphol en tellingen door de deelnemers blijkt dat de ganzen voor het overgrote deel worden gezien op de stoppelpercelen. Op geploegde akkers worden bij uitzondering rustende ganzen gezien, maar dan voor korte tijd. Dat is ook logisch, omdat er geen graankorrels, dus voedsel, meer aanwezig is.

De systematische tellingen laat niet onomstotelijk zien dat er minder ganzen worden waargenomen op de percelen met een pakket. De beperkte schaal van de pilot is daar vermoedelijk de oorzaak van, waardoor er weinig ganzen zijn waargenomen tijdens de tellingen. Wel lijken er minder houtduiven te worden waargenomen. Wanneer alle drie de tellingen in ogenschouw worden genomen, blijkt dat veruit de meeste ganzen worden gezien op de stoppelpercelen. Daarmee hebben pakketten mogelijk een gunstig effect op het weren van de ganzen.

Ook in 2011 is er een pilot uitgevoerd. Het was de bedoeling om in ca. 300 ha de pilot uit te voeren. Omdat het budget beperkt was, is er uiteindelijk op 100 ha de teeltmaatregelen toegepast.

Het blijkt dat het oogsten van stro niet mogelijk is. Het probleem is dat er soms langlopende afspraken zijn met stro-afnemers die dan afgezegd moeten worden. De focus ligt bij de deelnemers vaak op de oogst van het graan en niet op het versneld onderwerken. Zeker bij slechte weersomstandigheden moeten deelnemers aangezet worden om loonbedrijven of collega's voor het versneld onderwerken in te zetten. Uit ganzentellingen blijkt dat op pakketpercelen (ondergewerkte graanpercelen) geen ganzen zijn waargenomen. Het overgrote deel van de ganzen werd op percelen met graanstoppel waargenomen. Dit laat zien dat het onderwerken een effectieve maatregel is.

Het is arbeid technisch mogelijk om percelen in één dag te oogsten en onder te werken. Dit zou opgenomen kunnen worden in de pakketvoorwaarden. Zo worden percelen namelijk meteen ongeschikt voor ganzen.

Staatssecretarissen Henk Bleker (landbouw) en Joop Atsma (milieu en luchthavens) willen het aantal ganzen rond de luchthaven terugbrengen van 50.000 naar 5.000 stuks. Hiervoor wordt aan verschillende mogelijkheden gedacht. Zij zitten te denken aan vangen en aansluitend vergassen. Hiervoor is wel Europese toestemming nodig. Wel hebben ze beloofd dat ze elke oplossing die helpt, mee zullen nemen in het pakket. Er komt een proef met het inzaaien van olifantsgras bij Schiphol. Dat moet de ganzen weg krijgen, maar of het helpt is de vraag. Wanneer alternatieven als het schudden van eieren en telen van andere gewassen niet werkt, zullen ganzen uiteindelijk worden vergast. De Vogelbescherming ziet veel meer in andere maatregelen, zoals bijv. de aanplant van olifantsgras. Olifantsgras kan ook dienen als biomassa-grondstof

voor de duurzame productie van energie en bio-plastic. Het gras heeft geen extra water nodig vanwege zoutresistente eigenschappen, produceert een eigen vruchtbare strooisellaag waardoor gewasbeschermingsmiddelen en bemesting overbodig zijn. Het materiaal na oogst is droge stof (stro), dat geschikt is voor productie van energie en plastic. De Vogelbescherming verwacht ook effect van het snel onderploegen van resten van de oogst en van radarsystemen die vliegbewegingen van vogels kunnen detecteren.

Er zijn daar ook enige ervaringen met laser op Schiphol. In 2010 is de 'groene laser' in gebruik genomen op Schiphol. Deze is bedoeld om vogels te verjagen. De laser is eind 2011 weer verwijderd. Er was een dure *high-tech* apparaat langs de Aalsmeerbaan in gebruik genomen. Het betrof een test. Andere luchthavens in Europa hadden er goede ervaringen mee. Vogels houden namelijk niet van de groene laserbundel. De lichtbundel verjaagt beesten die in het gras willen rusten.

Schiphol zegt dat het futuristische apparaat wel werkte, maar dat de bijdrage van de stationaire laserstraat, 'niet significant aantoonbaar' is gebleken. Met andere woorden: er zijn niet minder vogelaanvaringen. Dat blijkt ook uit de cijfers. Vogels kunnen wennen aan gebruikte verjaagmethoden. Dit was waarschijnlijk ook het geval met de stationaire groene laser.

Op 21 februari 2012 gaf staatssecretaris Atsema aan dat er volgens hem al veel maatregelen genomen zijn om het explosief gestegen aantal ganzen de kop in te drukken. Schiphol verjaagt de beesten binnen de hekken van het eigen terrein. Buiten de hekken is een succesvolle proef gedaan op honderd hectare met het direct onderploegen van graanresten na de oogst, zodat de ganzen daar niet kunnen eten. De boeren krijgen daar een vergoeding voor. Het streven is dat alle boeren binnen een straal van zes kilometer meedoen. In 2012 komt er ook een proef met de aanplant van olifantsgras. Naast het afschieten van ganzen (vorig jaar 9500 stuks) wil Atsma in juni ook ganzen laten vergassen. Tot slot begint in de zomer van 2012 een proef met een radar die groepen ganzen in de omgeving waar neemt, zodat de piloten kunnen worden gewaarschuwd.

8 Enkele maatregelen voor beperken ganzenschade

Alterra heeft het effect van een aantal maatregelen op een rij gezet.

Het effect van verjaagmethoden hangt sterk af van de intensiteit en van de lokale situatie, op perceelsniveau werkt het goed, maar het is feitelijk het verschuiven van problemen en vergroten van de voedselbehoefte.

Het weren van ganzen op een perceel kan onder meer door het plaatsen van vlaggen, linten en vogelverschrikkers, al dan niet in combinatie met akoestische middelen zoals knalgaskanon, vogelweerpistool en vuurpijlen. Het grote probleem bij weren is dat er gewenning optreedt bij ganzen. Daarom raadt het Faunafonds ook aan om verschillende middelen altemnerend in te zetten. Dit kunnen effectieve middelen zijn, maar die vanuit praktische overwegingen alleen op kleine percelen kunnen worden toegepast en alleen rendabel zijn voor kostbare teelten. Voor grote arealen is het echter geen oplossing.

8.1 Laserpen

Effectiviteit: > 50%

De *Agrilaser* of Boerenlaserpen is een geluidloze en draagbare laser voor het verjagen van ganzen en vogels. Door de laatste optische technologie straalt de Agrilaser een groene laserstraal uit met een constante diameter van 50 mm over de gehele afstand. Samen met boeren en onderzoekers is de Agrilaser ontwikkeld tot het ultieme middel voor het verjagen van ganzen, vogels en andere dieren in agrarische gebieden.

Vogels en ganzen zien de groene laserstraal als een grote stok die op hen wilt raken. Het enige alternatief om niet geraakt te worden is om weg te vliegen. Dit is dezelfde reflex wanneer vogels wegvliegen omdat een auto nadert. De Agrilaser speelt in op het overlevingsinstinct van de vogels of ganzen. In tegenstelling tot conventionele verjagingmethoden zoals knalapparaten, vliegers en scarreymans, zullen vogels en ganzen hier niet aan wennen en dus altijd wegvliegen. De vogels en ganzen zullen het gebied vervolgens als onveilig beschouwen en er niet meer terugkeren. De laserpenen zijn kostbaar. De mate van gewenning is hiervan (nog) niet bekend.

Op Schiphol is er enige ervaring met de groene laserstraal. Hier bleek het effect tegen te vallen. Mogelijk dat hier sprake was van gewenning.

8.2 Bewegende draad

Effectiviteit: ?

Een draad wordt vlak boven het gewas getrokken door twee elektromotoren, die draaien op zonne-energie. De heen en weer bewegende draad verjaagt schadeveroorzakende dieren, die voor de vlucht ruimte nodig hebben, zoals ganzen. Dit is een duurzaam alternatief voor het doden van schadeveroorzakende dieren, dat bovendien vaak niet effectief is. De naderende draad is vreemd en dreigt hun ruimte te gaan beperken. Dieren kunnen hier niet aan wennen, zoals wel gebeurt bij vele andere verjaagmiddelen. De schadeveroorzakende dieren blijven zo uit de gewassen. Het apparaat op zonne-energie is effectief en duurzaam. Er is echter maar beperkte informatie beschikbaar. De kosten zijn relatief hoog en het vermoeden bestaat dat het voor grote arealen niet praktisch kan worden toegepast.

8.3 Ultrasoon geluid

Effectiviteit: geen

Dit zou niet werken omdat er bij vogels geen biologisch of fysiologisch aangrijpingspunt voor is. Ganzen horen het geluid niet.

8.4 Goed zichtbare linten

Effectiviteit: 85-100%

Deze linten zijn op het veld getest op verschillende locaties met knobbelzwaan. Er zijn tellingen uitgevoerd voor en na het toepassen van linten. Er zijn geen controle metingen gepresenteerd. Na toepassing daalt knobbelzwaan aantal met 85-100%.

8.5 Inrichting gebied

Effectiviteit: ?

Bij landschapsinrichting zou rekening gehouden kunnen worden met voorkomen van ganzenaantrekkende werking door bijvoorbeeld aanleggen van een bomerrij om de openheid van het gebied tegen te gaan. Of door het 'droogleggen' van plas-draslanden middels verlagen van het waterpeil. Rondom Schiphol is de teelt van gewassen die niet aantrekkelijk zijn voor ganzen één van de mogelijkheden die in de integrale aanpak aan de orde is.

Een bomerrij en weinig openheid weren ganzen af. Een gans zoekt een veilige plek om te foerageren, en als hij niet gemakkelijk weg kan vliegen en geen goed overzicht heeft waar de predator vandaan komt, is het een weinig aanlokkelijke plek.

8.6 Verjagen

Effectiviteit: > 50%

Verjagen kan effectief zijn wanneer dit frequent, consequent en planmatig wordt uitgevoerd. De meeste effectiviteit wordt behaald wanneer er een straffende werking van uitgaat, zoals ondersteunend afschot. De ganzen zullen dan voor langere tijd het betreffende perceel mijden. Verjagen van ganzen betekent wel het verhogen van de voedselbehoefte doordat ganzen meer vlieguren maken en daardoor meer vraatschade veroorzaken. Voor de luchtvaart is juist een reductie van de tijd die ganzen in de lucht doorbrengen essentieel. Het Faunafonds heeft een proef uitgevoerd met de border collies (zie hoofdstuk 5) waarbij de schade juist is toegenomen in plaats van afgenomen. Waar de hond loopt is de schade niet toegenomen, er omheen wel.

8.7 Gebiedsverschraling

Effectiviteit: ?

Er zijn verschillende methoden om de populatieomvang te beïnvloeden. Het beste is om de primaire oorzaak aan te pakken: het grote aanbod aan eiwitrijk gras voor de ganzenpopulatie. Dit is echter geen haalbare optie voor agrarisch Nederland. Binnen natuurgebieden is verschralen wel haalbaar, zoals het ook in de Ooijpolder is gebeurd. Daar stabiliseert de omvang van de populatie grauwe ganzen.

8.8 Reproductie verminderen

Effectiviteit: 25 %

Reproductie verminderen. Het beïnvloeden van de reproductie, door het manipuleren van eieren of het steriliseren/verminderen van de vruchtbaarheid van de ouders, heeft alleen zin als alle eieren in alle broedjaren van een gans nagenoeg compleet worden verwijderd. Zolang 25-30% van de eieren in een populatie uitkomen, blijft de populatie per saldo van gelijke omvang of groeit zelfs door. Dit komt door het

grote aantal eieren per nest. Meer dan 70-80% van de eieren onklaar maken blijkt in de praktijk niet haalbaar. Bovendien moet bedacht worden dat met het rapen en/of behandelen van de eieren veel verstoringsschade aan de overige natuur kan worden toegebracht. Het broedsucces van de anderen neemt namelijk toe.

8.9 Vergroten van sterfte door afschot

Effectiviteit: 40 %

Vergroten van de sterfte, door afschieten van individuen. Nadeel van afschot door jagers is dat het minder gericht is op welke dieren in de populatie afgeschoten worden, en veel ganzen overleven na geraakt te zijn en vliegen door met hagel in het lijf. Het vangen in de ruiperiode en dan afmaken biedt een goed resultaat bij kleinere geïsoleerde populaties en heeft als voordeel dat het meer gericht toegepast kan worden dan afschot door jagers. Deze maatregel is vooral praktisch uitvoerbaar en effectief als de populatie nog klein is, waarmee voorkomen kan worden dat de populatie groeit en/of zich naar andere gebieden uitbreidt. Grote populaties kunnen ook gevangen worden, met een grotere benodigde inspanning. Afschot kan verstorend werken, met name voor overig fauna. Bij luchthavens is echter de toename van het aantal vliegbewegingen zeer ongewenst.

8.10 Vangen

Effectiviteit: ?

Vangen in de ruiperiode is effectief om grote groepen ganzen ineens te vangen. Daarbij is verstoring van het natuurgebied beperkt en is er geen sprake van verstoorte familieverbanden. Het vangen en afmaken van ruiende ganzen is voor sommige soorten een doelgerichte methode om populaties te verkleinen, deze methode kan met name uitkomst bieden in situaties waarin met alleen afschot niet de benodigde aantallen ganzen geschoten kunnen worden. Soepganzen, Canadese ganzen en brandganzen (buiten de kerngebieden) kunnen gemakkelijk worden gevangen. Grauwe ganzen echter laten zich veel moeilijker bijeen drijven. Het verplaatsen van ganzen wordt met klem afgeraden omdat dit het probleem letterlijk verplaatst en tot uitbreiding van de populatie kan leiden. Bovendien is het weinig effectief omdat veel volwassen vogels het volgende broedseizoen zullen terugkeren naar de oorspronkelijke plaats.

8.11 Predatie

Effectiviteit: ?

Aantal regulatie door predatie. Predatoren kunnen een groot effect op de populatieomvang hebben. Voor ganzen zijn er aanwijzingen dat de invloed van bijvoorbeeld de vos groot is. Dit schijnt effectiever te zijn dan eieren rapen en nesten onklaar te maken.

8.12 Combinatie van methoden

Een combinatie van methoden geeft vaak nog meer werking. Zo leidt een combinatie van vogelverschrikker + vlaggen + lint tot 50% effectiviteit. Geleurd lint geeft een effectiviteit van 85% en menselijk verjagen leidt tot 93-100% effectiviteit.

9 Discussie

In Zeeuws Vlaanderen trad op beide tarwepercelen schade op. Perceel Verdurmen had meer last van overzomerende ganzen dan perceel van de Regt. In het verleden hadden beide telers last van overzomerende ganzen. Het is dus lastig aan te geven waarom op het ene perceel wel overzomerende ganzen komen en op het andere perceel niet. Beide percelen liggen dicht bij water en bij een natuurgebied. In Groningen zijn meerdere percelen van twee grote telers bekeken. Niet alle percelen waren even zwaar aangetast. Waarom er zoveel verschil in deze percelen zit, is moeilijk aan te geven.

Het is mogelijk rekening te houden met het ras. Een vroeg goed uitgestoelde plant is sterker dan een laat ras. Daarom kan men bijvoorbeeld kiezen voor Residence. Een meer ontwikkeld ras is sterker dan een minder ontwikkeld ras. Vroeg zaaien is daarom aan te bevelen.

Er zit veel verschil in inzet voor verjaging. Hoe dit verschil verklaart kan worden is niet duidelijk. De kosten uit het boek winterganzenbeleid kwam neer op € 2.267. De kosten bij de percelen door ons bepaald variëren van € 1000 tot € 7780. Dat is een groot verschil. Dit komt overeen met €17 tot € 215 per ha en kan sterk per jaar verschillen.

Er zou meer gedaan moeten worden met GPS-waarnemingen op de combine. Afgelopen jaar is er beperkt ervaring mee opgedaan. Ook is er naar waarnemingen Mijn Akker gekeken. Uitgebreider onderzoek daarin is verricht door DLV opdracht van het Faunafonds. Met dat systeem zijn we afhankelijk van de bewolking. Het blijft noodzakelijk om toch enkele keren in het perceel te gaan kijken. De opbrengst zou met oogstmachines voorzien van GPS bepaald kunnen worden, zodat ook rekening kan worden gehouden met de werkelijke opbrengst.

Wanneer is iets nu structuurschade? Sommige percelen hebben vaak een klein stukje waar het water blijft staan en daar komen juist de ganzen. Vaak wordt onder goede omstandigheden gezaaid. Daar is dan geen sprake van water op het land. Toch kwamen vaak de ganzen. Vaak wordt bij schade toch een deel afgewezen omdat het tot structuurschade gerekend wordt. Dit zou dan misschien ook al in een vroeg stadium in Mijn Akker kunnen worden waargenomen.

Alterra heeft de diverse maatregelen om ganzen te weren of verminderen en noemt daarbij ook predatie. Predatie lijkt effectief, maar als aan weidevogelbeheer wordt gedaan, zijn er toch wel beperkingen. In de Oostvaardersplassen zijn vossen, maar ook ganzen. De vos is de enige die broedende grauwe ganzen in toom kan houden door het eten van eieren en jongen. Hij richt zich ook op de eieren van weidevogels. Als ganzen moeten vluchten hebben ze nog meer voedsel nodig. De verstoring van de vossen voor de overige natuur is erg groot. Dit lijkt niet de oplossing.

Bij gebruik van maatregelen wordt genoemd dat gekleurd lint een effectiviteit van 85% geeft. De vraag is wel hoe lang dit werkt en hoeveel linten er moeten staan. Bij de meeste maatregelen treedt gewinning op. Misschien zadelt men door verjaging wel juist de buurman op met schade. Menselijk verjagen is een dure oplossing (arbeidstijd is ook geld). Deze kosten worden vaak niet meegerekend. Eieren schudden is arbeidsintensief en leidt tot verstoringsschade aan overige natuur, maar misschien is dit ten opzichte van afschot wel beter.

Het door afschot terugbrengen van het ganzenbestand lijkt erg lastig.

Het vangen van ganzen wordt meestal in verband gebracht met vergassen. Het vangen staat natuurlijk los van het vergassen. Men zou de ganzen natuurlijk ook kunnen vangen en daarna een andere methode toe kunnen passen.

Er is ook wel eens gedacht aan elektrisch vissen of het behandelen van het voer met een bedwelmend middel. Dit wordt niet geaccepteerd omdat andere beesten dit ook kunnen eten.

Bij Schiphol moeten extra vluchtbewegingen van ganzen worden voorkomen. Afschot heeft daarom daar

weinig zin. Een betere oplossing lijkt het vangen van ganzen tijdens de ruiperiode en eenmaal gevangen ganzen te doden door afschot, slacht of injecties. Als alternatief zou koolzuurgas gebruikt kunnen worden. Hier moet dan eerst een toelating voor komen. Woensdag 4 januari 2012 was in het nieuws dat de meeste ganzen die voor overlast zorgen, niet mogen worden vergast. Dat heeft de Raad van State bepaald. Nijlganzen die overlast en schade veroorzaken, mogen worden gevangen en vergast, maar dat geldt niet voor brandganzen, Canadese ganzen en grauwe ganzen. De Raad van State is het met de provincie eens dat nijlganzen niet onder de Europese Vogelrichtlijn vallen, omdat deze vogels niet van nature in Nederland voorkomen maar door mensen hiernaartoe zijn gehaald.

In de proef met bordercollie wordt vermeld dat dit een dure en arbeidsintensieve methode is en als op zichzelf staande verjaagactie onvoldoende effectief. Wel is het zo dat de hond zelf best veel ganzen verjaagd. Zo heeft een teler de ervaring dat hij wel veel minder zelf hoeft te lopen nu hij een bordercollie heeft. De methode zal niet werken over een verspreid gebied.

10 Conclusies en aanbevelingen

- Van de 7 percelen wintertarwe die dit jaar bezocht zijn en waar schade van overzomerende ganzen verwacht kon worden, trad er in 4 percelen ook daadwerkelijk schade door overzomerende ganzen op.
- De schade door overzomerende ganzen neemt steeds meer toe, vooral in zomergraan, blijkt uit gegevens van het Faunafonds.
- Wat betreft de kosten die nodig zijn voor het bejagen van de ganzen die lopen uiteen van € 1000 tot meer dan € 7780.
- Uit de pilot met border collies tegen ganzen blijkt dat dit duur en arbeidsintensief is en als op zichzelf staande verjaagmethode onvoldoende effectief is.
- Er zijn een aantal nieuwe methoden, namelijk laserpen en beweegbare draad, die nog getoetst moeten worden op effect in de praktijk. Het effect van de 'groene laser' lijkt op Schiphol niet effectief genoeg.
- Uit een pilot bij Schiphol blijkt het snel onderwerken van gewasresten effect te hebben op het aantal ganzen dat op de percelen verblijft. Ook zal daar gekeken worden naar het effect van Olifantsgras.
- Het blijft lastig om een goede methode te kiezen, gelet op gewenning, kosten, effecten op natuur. Dit zou allemaal eens goed naast elkaar vergeleken moeten worden.
- Er is een Nieuwe Natuurwet in de maak. In die wet worden de meeste ganzensoorten bejaagbaar en dit betekent dat boeren dan niet meer in aanmerking komen voor schadevergoeding.
- Uit onderzoek in België blijkt dat, als de aantasting vroeg optreedt dit veel meer invloed op de opbrengst heeft dan dezelfde mate van aantasting die veel later optreedt.
- Er is draagvlak om overwinterende ganzen te behouden, maar er is geen draagvlak voor overzomerende ganzen. Schade door overzomerende en overwinterende ganzen zit vaak op dezelfde percelen.
- Opbrengsten zouden meer op perceelsniveau bepaald moeten worden met GPS op de combine. Zo kan met de werkelijke opbrengst van de boer rekening gehouden worden en zijn verschillen in het perceel goed zichtbaar. Ook zou er meer ervaring opgedaan moeten worden met Mijn akker.
- Er is door Alterra een rapport opgesteld waarbij de verschillende maatregelen op effectiviteit bekeken zijn. Daaruit blijkt dat gekleurd lint veel effect (85%) heeft en het menselijk verjagen heeft een effect van 93-100%.

Literatuur en andere bronnen

1. Pilot verjaging ganzen met border collies (door J.G. Oord, Oord Faunatechniek)
2. Eindrapportage Pilot Gansveilig Schiphol (Projecten LTO Noord rapport 2011,370 door T. Kraakman (Projecten LTO Noord), A. Guldemonnd (CLM) en A. den Hollander (CLM))
3. Pilot Gansveilig Schiphol : ganzen en graan; Monitoring ganzen en animo (door A. Guldemonnd en a. den Hollander (CLM))
4. Zomerganzenvisie: Structurele, diervriendelijke oplossingen om overlast van zomerganzen te verminderen; Dierenbescherming, 6-6-2011
5. Quicksan effectiviteit van het weren en verjagen van ganzen (door T. Melman, H. de Lange en A. Clercx, Alterra, rapport 2251)
6. Faunaschade ganzen 2010: eerste inventarisatie van schade en extra kosten op een aantal akkerbouwbedrijven met ganzenvraat in granen en graszaad (door Marian Vlaswinkel, Kees van Wijk en Wout Uijthoven; PPO-AGV, PPO nr.: 3250133200)
7. Inventarisatie bij 10 grote akkerbouwgewassen; december 2009 (door Marian Vlaswinkel, Kees van Wijk en Wout Uijthoven; PPO-AGV, PPO nr. 3250133200)